

Araştırma / Original article

**Anksiyete, duygudurum ve psikotik belirtilerin
lisans eğitimi sürecindeki gidişi**

Mustafa KOÇ,¹ T. Seda ÇOLAK,² Betül DÜŞÜNCELİ²

ÖZET

Amaç: Araştırmanın temel amacı anksiyete (somatizasyon, obsesif-kompulsif, anksiyete ve fobik anksiyete), duygudurum (kişilerarası duyarlık, depresyon ve öfke ve düşmanlık) ve psikotik (paranoid düşünce ve psikotizm) belirtilerin lisans eğitimi sürecinde nasıl bir gidiş izlediğini ortaya koymaktır. Bu bağlamda lisans eğitiminin ruhsal belirtiler üzerinde nasıl bir etkiye sahip olduğu test edilmiştir. Araştırmanın bir diğer amacı da hangi ruhsal belirti veya belirtilerin bu süreçte en yüksek düzeyde görüldüğünü belirlemektir. **Yöntem:** Araştırma, aynı kişilerin zamana bağlı olarak ruhsal belirtilerindeki değişimin nasıl olduğunu belirlemeyi amaçladığından tarama araştırma türlerinden olan 'boylamsal araştırma' ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada veriler Ruhsal Belirtileri Tarama Ölçeği kullanılarak elde edilmiştir. Araştırma tamamen gönüllü katılım temeline dayalı olarak belirlenmiş 120 lisans öğrencisi ile gerçekleştirilmiştir. **Bulgular:** Lisans birinci, ikinci ve üçüncü sınıflarda anksiyete, duygudurum ve psikotik belirtiler giderek artmakta, dördüncü sınıfta ise azalmaktadır. Anksiyete, duygudurum ve psikotik belirtiler en çok üçüncü sınıfta artış göstermektedir. Üçüncü sınıfta en çok gözlenen ruhsal belirtiler obsesif-kompulsif, kişilerarası duyarlık, depresyon, paranoid düşünce, anksiyete, psikotizm, somatizasyon, öfke ve düşmanlıktır. Fobik anksiyete belirtilerine hiçbir sınıf düzeyinde rastlanmamıştır. **Sonuç ve Tartışma:** Lisans eğitimi sürecinde ruhsal belirtiler dış büyük grafik şeklinde bir gidiş izlemektedir. Grafiğin tepe noktasında lisans üçüncü sınıf düzeyi bulunmaktadır. (Anadolu Psikiyatri Derg 2013;14:260-6)

Anahtar sözcükler: Üniversite, lisans eğitimi, ruh sağlığı, ruhsal belirtiler

**The progress of anxiety, mood, and psychotic
symptoms during undergraduate education**

ABSTRACT

Objective: The basic aim of the study is to determine the outcome of anxiety (somatization, obsessive-compulsive, anxiety, and phobic anxiety), mood (interpersonal sensitivity, depression, and hostility) and psychotic symptoms (paranoid ideation and psychoticism) during undergraduate education. In this context, the effect of undergraduate education on psychological symptoms has been tested. Another aim of the study is to determine which psychological symptom or symptoms occur mostly in this period. **Methods:** The temporal change in the psychological symptoms of same people was aimed to be determined. In order to reach this aim the study was planned as a 'longitudinal study' which is one type of scanning research. Data had been collected by Symptom Check List-90-R. Study had been conducted on 120 volunteer students. **Results:** Anxiety, mood and psychotic symptoms gradually increase at undergraduate 1st, 2nd and 3rd grade and decrease at 4th grade. Anxiety, mood and psychotic symptoms increase at 3rd grade mostly. Psychological symptoms which occur mostly at 3rd grade respectively are: obsessive-compulsive, interpersonal sensitivity, depression, paranoid ideation, anxiety, psychoticism, somatiza-

¹ Doç.Dr., Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü, Sakarya

² Arş.Gör., Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü, Sakarya

Yazışma adresi/Address for correspondence:

Arş.Gör. Tuğba Seda ÇOLAK, Başpınar Mh. Muammer Sencer Cd. Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Kampüsü, Eğitim Bilimleri Bölümü, 54300 Hendek/Sakarya, Türkiye

E-mail: tcolak@sakarya.edu.tr

Geliş tarihi: 25.09.2012, **Kabul tarihi:** 30.03.2013 **doi:** 10.5455/apd.35952

tion and hostility. Phobic anxiety had not been found at any grade level. **Conclusion:** Psychological symptoms draw the shape of a convex graph during undergraduate education. Third grade is the peak point of the graph. (*Anatolian Journal of Psychiatry* 2013; 14:260-6)

Key words: University, undergraduate education, mental health, psychological symptoms

GİRİŞ

Türkiye’de eğitim sisteminde bir üniversite programına yerleşebilmiş olmak önemli bir engeli aşmak gibi görünse de, gencin ilgi alanlarına tam olarak uymayan bir eğitimi sürdürüyor olması, yaşam doyumunu olumsuz yönde etkilemektedir.¹ Üniversite öğrencilerinin ülkenin geleceği olduğu düşünüldüğünde, üniversite eğitiminin temel amaçlarından birisinin mutlu, kendine güvenli, kendisine ve topluma katkıda bulunabilecek başarılı bireyler yetiştirmek olduğu söylenebilir.² Üniversite eğitimi, kişilerin problem çözme becerilerini artırmaktadır. Sosyal ilişkilerde başarılı ve kişisel uyumu olan bireyler yaşamda karşılaştıkları sorunları daha kolay çözebileceklerdir.³

Üniversite öğrencilerinin ruh sağlıklarının bozulmasının temelinde öğrencinin üniversiteden beklentisi ile karşılaştığı durumlar arasındaki farkın büyük olması, sosyal ve kişisel çevre olanaklarının yetersiz olması neden olarak gösterilebilir.⁴ İş bulma korkusu, çevreye uyum sağlama, aileden ayrı yaşama, sorumlulukların artması gibi durumların üniversite döneminde yoğun olarak yaşanması psikopatolojik belirtilerin görülme olasılığını artırmaktadır.⁵

Üniversite öğrencilerinin belirlenen en önemli sorun alanları akademik, mesleki, sosyal (duygusal), ekonomik sorunlar ana başlıklarında toplanabilir.^{6,7,8} Eğitim giderlerini karşılamakta zorlanmanın, gençlerdeki hem depresyon, hem de umutsuzluk düzeyleri üzerindeki olumsuz etkisi ortaya konmuştur.⁹

Depresyon, üniversite öğrencilerinin karşı karşıya kaldığı en önemli ruhsal sorunlardan biridir.¹⁰ Öğrencilerin sınıf düzeyleri yükseldikçe depresyon puanları artmaktadır.¹¹ Araştırmalarda depresyon oranının üniversite öğrencilerinde %17-23, üniversite danışma merkezlerine başvuran öğrencilerde %45 olduğu saptanmıştır.¹³ Öğrenciler tarafından en sık belirtilen olası depresyon nedenlerinin yaşam koşulları, uyum güçlüğü, kişilerarası ilişkiler, sosyal çevre, benliğe/kişiliğe olumsuz yüklemeler, aileyle sorunlar, kayıp, travma, fiziksel hastalık veya ruhsal bozukluk, madde bağımlılığı ve geçmiş yaşantılara olumsuz yüklemeler olduğu bulunmuştur.¹² Üniversite öğrencilerinin akademik başarı-

ları depresyon düzeylerinde anlamlı etkilere sahiptir.¹⁰ Algılanan akademik başarı durumunun da öğrencilerin utangaçlık puanlarının önemli bir yordayıcısı olduğu bulunmuştur.¹⁴

Araştırma bulguları üniversite öğrencilerinin üniversiteye uyum sorunu yaşadığını göstermektedir. Öğrencilerin %31.1’inin puanının bu bölümü tutması nedeni ile okudukları bölümü tercih ettiği, %50.8’inin okudukları bölümden kısmen memnun olduğu ve %19.0’inin üniversite yaşamına uyum sağlamada zorluk yaşadığı saptanmıştır.⁹ Açıkta kalmamak için bu bölümde okuduğunu düşünen öğrencilerin, istediği mesleği yapabilmek için okuduğunu düşünen öğrencilere göre, yaşam doyumunu, eğitim doyumunu, öğretim üyeleriyle ilişkilerinden hoşnutlukları, bölüm uygunluk ve bölüm istek puanları daha düşük; umutsuzluk, depresyon ve sürekli kaygı düzeyleri daha yüksektir.¹ İdealindeki üniversitede okuduğunu belirten hiçbir öğrencide depresif belirti görülmediği bulunmuştur.¹⁵

Araştırma bulgularına göre, üniversite öğrencilerinin intihar eğilimleri oldukça yüksektir. Bu grupta genel anlamda bir ümitsizlik görülmektedir.¹⁶ Literatürde 4. sınıf öğrencilerinin 1. sınıf öğrencilerine göre umutsuzluk oranlarının daha yüksek olduğu bildirilmiştir.⁸ Üniversite öğrencilerinin yardım aramaya gönüllülüklerinin orta düzeyde olduğu saptanmıştır.⁷ Öğrenciler bir sorunla karşılaştıklarında öncelikle kendi kendilerine araştırma yaparak sorunlarını çözme veya hafifletme yoluna gitmekte, daha sonra sırasıyla arkadaşlarından yardım isteme, ailelerinden yardım isteme, herhangi bir yere başvurmadan işi oluruna bırakma, söz konusu konuyla ilgili bir uzmandan yardım isteme ve ağlayarak sakinleşme eğilimi içindedirler.¹⁷

Üniversite öğrencilerinin kendini toparlama gücü puanları ile iyimserlik, özyeterlilik ve problem çözme odaklı başa çıkma stratejisi puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu ve iyimserlik, özyeterlilik ve problem çözme başa çıkma stratejisi değişkenlerinin kendini toparlama gücü üzerinde anlamlı birer yordayıcı olduğu görülmüştür.¹⁸ Öğrencilerin çoğu anksiyeteye baş etmede problem çözme yöntemiyle sosyal destek arama girişimlerini kullanmaktadır.¹⁹

Araştırmalar, üniversite öğrencilerinin çeşitli

alanlarda sorun yaşadığını orta koymaktadır. Amaç, sorunsuz bir yaşama sahip olmak değil, karşılaşılan sorunları çözebilecek yeterliliklere sahip olmaktır. Bir sorunun çözümü sadece kişisel yeterliliklere sahip olma ile sınırlı bir süreç değildir. Sorunlarla başa çıkabilmek için, sorunun ne zaman ve ne şekilde geliştiği ve bireyi nasıl etkilediği, en çok hangi zamanlarda etkilediği gibi sorularında nesnel bir şekilde yanıtlanması gerekmektedir. Bu sorulara yanıt verilmekten başlanacak sorun çözme sürecinin sonucunda başarılı olmak zor görünmektedir. Üniversite öğrencilerinin yaşadığı ruhsal sorunlarla başa çıkmanın bir yolu da, bu belirtilerin başlangıç ve gidişinin belirlenmesi ile olası olabilecektir. Bu bağlamda araştırma, lisans eğitimi sürecinde ruhsal belirtilerin ne zaman ve nasıl ortaya çıktığı, en çok hangi zamanda ortaya çıktığı sorularına yanıt aramak amacıyla gerçekleştirilmiştir.

YÖNTEM

Araştırma, tarama araştırma türlerinden olan 'boylamsal araştırma' ile toplam 120 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. 2008-2009 eğitim öğretim yılında 140 öğrenciye Belirti Tarama Listesi (SCL-90-R) uygulanmıştır. 2009-2010 eğitim öğretim yılında bu 140 öğrenciden 10'unun yatay geçişle veya tekrar sınava girip başka bir üniversiteye gitmesi nedeniyle 130 öğrenciye SCL-90-R uygulanmıştır. 2010-2011 eğitim öğretim yılında aynı öğrenci grubundan sekizinin yatay geçiş yapması veya araştırmadan çıkmak istemesi nedenleriyle 122 öğrenciye SCL-90-R uygulanmıştır. 2011-2012 öğretim yılında 122 öğrenciden ikisinin, üçüncü sınıfta testleri samimi olarak doldurmadıkları belirlendiği için araştırma dışında tutulmuş ve son olarak 120 öğrenciye SCL-90-R uygulanmıştır. Böylelikle birinci sınıftan dördüncü sınıfa kadar geçen sürede aynı 120 öğrenciye her eğitim öğretim yılının başında SCL-90-R uygulanmıştır. Araştırmada sadece cinsiyet değişkeni ele alınmıştır. Araştırmaya katılım tamamen gönüllülük ilkesine göre belirlenmiştir. Sınıflarda yapılan duyurular sonucunda bu araştırmaya katılmak isteyen bireylerle gruplar halinde görüşmeler yapılmış, çalışmaya katılmak isteyenlerin doldurması gereken kişisel ve iletişim bilgilerinin yer aldığı bir form hazırlanmıştır. Analizler 120 öğrenci üzerinden gerçekleştirilmiştir. Araştırma çalışma grubu gönüllü katılım esasına göre belirlendiği için cinsiyet açısından bir eşitleme söz konusu olmamıştır. Bu bağlamda çalışma grubu 262 (%54.6) kız ve 218 (%45.4) erkek

öğrenciden oluşmuştur. Çalışma bittikten sonra öğrencilerin kişisel ve iletişim bilgilerinin yer aldığı form katılımcıların ortak görüşü ile onların gözetiminde son testin uygulaması sırasında imha edilmiştir.

Veri toplama aracı

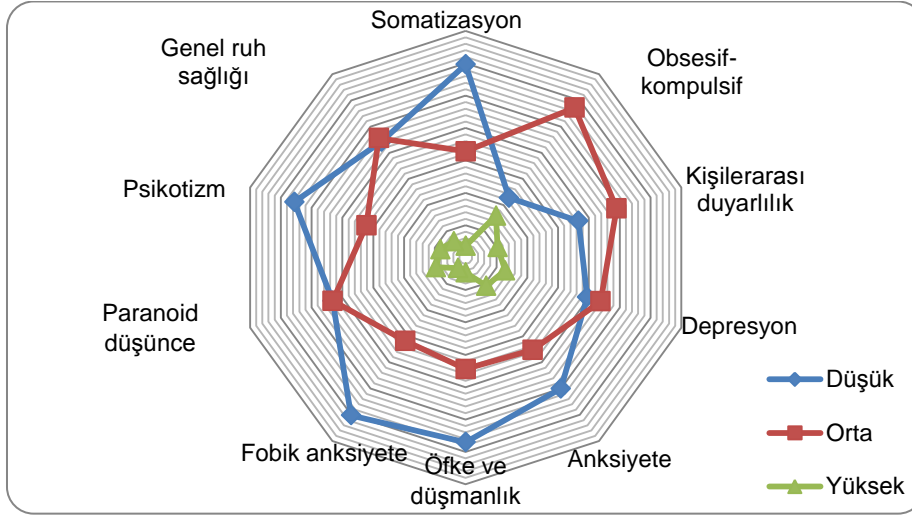
Bu çalışmada, lisans öğrencilerinin dört yıl boyunca ruhsal belirtilerindeki gidişini incelemek için Derogatis ve arkadaşları tarafından geliştirilen SCL-90-R kullanılmıştır. SCL-90-R bireylerdeki ruhsal belirtilerin hangi düzeyde olduğunu ve hangi alanlara yayıldığını belirleyen bir ölçme aracıdır. Somatizasyon, obsesif kompulsif, kişilerarası duyarlılık, depresyon, kaygı, öfke-düşmanlık, fobik anksiyete, paranoid düşünce, psikotizm ve ek skala olmak üzere 10 belirti grubundan; dört yanıt kategorisi, 'hiç'ten 'ileri derece'ye doğru 0-4 arasında işaretlenen ve bulunuş derecesini gösteren beşli yanıt ölçümünden oluşmaktadır. Onuncu belirti grubunu oluşturan maddeler yemek yeme ve uyku bozuklukları ile suçluluk duyguları gibi belirtileri içermektedir. Ölçeğin, Kılıç tarafından yapılan çalışma sonucunda güvenilirlik katsayıları şöyle saptanmıştır: Somatizasyon 0.82, obsesif kompulsif 0.84, kişilerarası duyarlılık 0.79, depresyon 0.78, anksiyete 0.73, öfke-düşmanlık 0.79, fobik anksiyete 0.78, paranoid düşünce 0.63, psikotizm 0.73, ek ölçek 0.77.²⁰

Veri analizi

SCL-90-R'den alınan puanlara göre ruhsal belirtilere sahip olma düşük, orta, yüksek ve panik şeklinde gruplandırılmıştır. Panik düzeyinde ruhsal belirtilere sahip birey sayısı istatistiksel analizler açısından normal dağılım ölçütlerine uygun olmadığı için panik düzeyinde ruhsal belirtilere sahip bireyler yüksek ruhsal belirtilere sahip bireylerle birleştirilmiştir. Bu bağlamda ölçekten 0.00-0.99 arasında puan alanlar düşük, 1.00-1.99 puan arasında puan alanlar orta, 2.00-2.99 arasında puan alanlar yüksek ve 3.00-4.00 arasında puan alanlar panik düzeyinde ruhsal belirtilere sahip olarak kabul edilmiştir. Betimsel istatistikler bu kategorileştirme üzerinden yapılmıştır. Tek yönlü varyans analizi ise ölçeğin dokuz alt boyutundan alınan ortalama puanlar üzerinden yapılmıştır.

BULGULAR

Lisans eğitimi sürecinde en çok gözlenen ruhsal belirtiler sırasıyla obsesif kompulsif, kişilerarası duyarlılık, depresyon, paranoid düşünce, anksiyete, psikotizm, somatizasyon, öfke ve düş-

Şekil 1. Lisans eğitimi sürecinde ruhsal belirtilere sahip olma düzeyinin genel görünümü

manlıktır.

Anksiyete bozukluklarına ilişkin belirtilerin lisans eğitimi sürecindeki gidişi Tablo 1'de gösterilmiştir. Üniversite öğrencilerinin anksiyete belirtilerine ilişkin lisans eğitimi süresindeki gidişi incelendiğinde, puan ortalamalarının ilk üç sınıfta giderek arttığı, son sınıfta ise düştüğü görülmüştür. Artışın hangi sınıf düzeyinden kaynaklandığını ve istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılan ANOVA

sonuçlarına göre somatizasyon alt boyutunda ($F_{(3-476)}=5.91$, $p<0.01$), obsesif kompulsif alt boyutunda ($F_{(3-476)}=4.47$, $p<0.01$), anksiyete alt boyutunda ($F_{(3-476)}=6.69$, $p<0.001$), fobik anksiyete alt boyutunda ($F_{(3-476)}=7.97$, $p<0.001$) üçüncü sınıflardan kaynaklandığı bulunmuştur.

Duygudurum bozukluklarına ilişkin belirtilerin lisans eğitimi sürecindeki gidişi Tablo 2'de gösterilmiştir. Üniversite öğrencilerinin duygudurum bozukluğu belirtilerine ilişkin lisans eğitimi süre-

Tablo 1. Anksiyete bozukluklarına ilişkin belirtilerin lisans eğitimi sürecindeki gidişi puan ortalamaları ve ANOVA sonuçları

	Sınıf	Sayı	Ort.±SS	sd	KO	ANOVA		
						KT	F	p
Somatizasyon	1. Sınıf	120	0.79±0.57					
	2. Sınıf	120	0.85±0.52	3	1.78	5.33		
	3. Sınıf	120	1.05±0.61	476	0.30	143.17	5.91	0.001
	4. Sınıf	120	0.81±0.49	479		148.50		3>1,2,4
Obsesif-kompulsif	1. Sınıf	120	1.33±0.61					
	2. Sınıf	120	1.41±0.56	3		1.59	4.78	
	3. Sınıf	120	1.54±0.55	476	0.36	169.82	4.47	0.004
	4. Sınıf	120	1.28±0.66	479		174.60		3>4
Anksiyete	1. Sınıf	120	0.97±0.71					
	2. Sınıf	120	1.22±0.66	3	3.05	9.15		
	3. Sınıf	120	1.18±0.69	476	0.46	216.84	6.69	0.001
	4. Sınıf	120	0.89±0.63	479		225.99		3>4
Fobik anksiyete	1. Sınıf	120	0.70±0.69					
	2. Sınıf	120	0.95±0.65	3	3.25	9.74		
	3. Sınıf	120	0.99±0.68	476	0.41	193.91	6.69	0.001
	4. Sınıf	120	0.67±0.60	479		203.64		3>1,4

sindeki gidişi incelendiğinde puan ortalamalarının ilk üç sınıfta giderek arttığı, son sınıfta ise düştüğü görülmüştür. Artışın hangi sınıf düzeyinden kaynaklandığını ve istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılan ANOVA sonuçlarına göre duyarlık alt boyutunda [$F_{(3-476)}=8.19$, $p<0.001$], depresyon alt boyutunda ($F_{(3-476)}=5.40$, $p<0.01$), öfke-düşmanlık alt boyutunda ($F_{(3-476)}=5.54$, $p<0.01$) üçüncü sınıflardan kaynaklandığı bulunmuştur.

Psikotik bozukluklara ilişkin belirtilerin lisans eğitimi sürecindeki gidişi Tablo 3'te gösterilmiştir.

Üniversite öğrencilerinin psikotik bozukluklara ilişkin belirtilerin lisans eğitimi sürecindeki gidişi incelendiğinde puan ortalamalarının ilk üç sınıfta giderek arttığı, son sınıfta ise düştüğü görülmüştür. Artışın hangi sınıf düzeyinden kaynaklandığını ve istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılan ANOVA sonuçlarına göre paranoid düşünce alt boyutunda [$F_{(3-476)}=9.24$, $p<0.001$], psikotizm alt boyutunda [$F_{(3-476)}=7.74$, $p<0.001$], genel ruh sağlığı alt boyutunda [$F_{(3-476)}=8.52$, $p<0.001$] üçüncü sınıflardan kaynaklandığı bulunmuştur.

Tablo 2. Duygudurum bozukluklarına ilişkin belirtilerin lisans eğitimi sürecindeki gidişi puan ortalamaları ve ANOVA sonuçları

	Sınıf	Sayı	Ort.±SS	sd	KO	ANOVA		
						KT	F	p
Duyarlılık	1. Sınıf	120	1.09±0.66					
	2. Sınıf	120	1.25±0.50	3	3.06	9.18		
	3. Sınıf	120	1.40±0.61	476	0.37	178.00	8.19	0.001
	4. Sınıf	120	1.05±0.66	479		187.19		3>1,4
Depresyon	1. Sınıf	120	1.09±0.70					
	2. Sınıf	120	1.30±0.71	3		2.53	7.58	
	3. Sınıf	120	1.35±0.67	476	0.47	222.61	5.40	0.001
	4. Sınıf	120	1.07±0.66	479		230.18		3>1,4
Öfke-düşmanlık	1. Sınıf	120	0.88±0.72					
	2. Sınıf	120	0.88±0.50	3	2.17	6.52		
	3. Sınıf	120	1.03±0.67	476	0.39	186.65	5.54	0.001
	4. Sınıf	120	0.71±0.59	479		193.17		3>4

Tablo 3. Psikotik bozukluklara ilişkin belirtilerin lisans eğitimi sürecindeki seyri puan ortalamaları ve ANOVA sonuçları

	Sınıf	Sayı	Ort.±SS	sd	KO	ANOVA		
						KT	F	p
Paranoid düşünce	1. Sınıf	120	1.00±0.64					
	2. Sınıf	120	1.23±0.69	3	4.11	12.33		
	3. Sınıf	120	1.28±0.67	476	0.44	211.67	9.24	0.001
	4. Sınıf	120	0.90±0.67	479		224.00		3>1,4
Psikotizm	1. Sınıf	120	0.81±0.70					
	2. Sınıf	120	1.10±0.72	3		3.66	10.99	
	3. Sınıf	120	1.11±0.70	476	0.47	225.23	7.74	0.001
	4. Sınıf	120	0.79±0.69	479		236.22		3>1,4
Anksiyete	1. Sınıf	120	0.97±0.71					
	2. Sınıf	120	1.22±0.66	3	3.05	9.15		
	3. Sınıf	120	1.18±0.69	476	0.46	216.84	6.69	0.001
	4. Sınıf	120	0.89±0.63	479		225.99		3>4
Genel ruh sağlığı	1. Sınıf	120	1.00±0.58					
	2. Sınıf	120	1.19±0.54	3	2.69	8.06		
	3. Sınıf	120	1.28±0.58	476	0.32	150.13	8.52	0.001
	4. Sınıf	120	0.96±0.55	479		158.19		3>1,4

SONUÇ VE TARTIŞMA

Lisans birinci, ikinci ve üçüncü sınıflarda anksiyete, duygudurum ve psikotik belirtiler giderek artmakta, dördüncü sınıfta ise azalmaktadır. Lisans birinci sınıfa yeni gelen birçok öğrenci rutinleşmiş, öngörülebilir ve güvenilir aile ortamından ilk kez uzaklaşmıştır. Öngörülebilir olmayan bir ortamda birey kendini güvende hissetmeyebilir. Yeni bir çevrede var olan ip uçlarını sahip olduğu içsel referanslara göre yorumlayıp beklenmeyen bir tepki ile karşı karşıya gelindiğinde birçok olumsuz duygu bu duruma eşlik edebilmektedir. Hemşirelik öğrencilerinin sınıf düzeyine göre SCL-90-R'nin alt ölçek puan ortalamalarından kişilerarası duyarlılık alt boyutunun birinci sınıflarda yüksek bulunması bu durumu desteklemektedir.²¹ Birinci sınıf öğrencilerinde bütün bunların yanında hayal ettikleri üniversite ortamı, yaşamı ve koşulları, var olanlarla örtüşmeyince hayal kırıklığı, çaresizlik, umutsuzluk, bıkkınlık ve yalnızlık gibi duyguların geliştiği gözlenmiştir. Üniversite birinci ve ikinci sınıflar üzerinde yapılan bir araştırmada, öğrencilerin üniversiteyi/fakülteyi beklentilerinin altında buldukları ve hiç memnun olmadıkları, ekonomik sorun yaşadıkları, sosyal açıdan toplumun öğrenciye bakış açısı ve arkadaşlık ilişkilerinde, kültürel açıdan ise çevredeki insanların değer yargıları ve arkadaşlarının olaylar karşısındaki tutum ve davranışları konularında uyum sorunu yaşadıkları saptanmıştır.²²

Bir çalışmada, psikolojik danışma servisine başvuran öğrencilerde çok sıkılma, iç daralması, karamsarlık, isteksizlik, zevk almama, mutsuzluk, çökkünlük ve hiçbir şey yapmak isteme gibi sorunlar görüldüğü bulunmuştur.²³ Üniversite öğrencilerinin sorunları kişilerarası ilişkilerden birçok nevrotik eğilimlerin görülmesine kadar değişmektedir. Bu sorunlar akademik, mesleki, ailesel, sosyal uyum, depresyon ve benzeri türde ortaya çıkabilmektedir.²⁴

Anksiyete, duygudurum ve psikotik belirtiler en çok üçüncü sınıfta artış göstermektedir. Üniversite öğrencilerinde boyun eğici davranışın orta düzeyde olduğu, üçüncü sınıflarda ise en üst düzeyde görüldüğü bildirilmiştir.²⁵ Üniversite öğrencileriyle yapılan bir araştırmada öğrencilerde girişimcilik adına bir potansiyelin varlığı kanıtlanmış, ancak bunun ortaya çıkarılması noktasında sıkıntılar olduğu gözlemlenmiştir.²⁶

Bu durum üniversite eğitimi süresince öğretim elemanları ile ilişkileri sağlıklı bir şekilde yürütmek amacıyla öğrencilerin seçmek durumunda kaldığı baş etme yönteminin sonucu olabilir.

Öğretim elemanları ile ilişkilerde hakkını arayan öğrencilerin okulu bitirememeye korkuları nedeniyle bu davranıştan vazgeçmeleri sonucu öğrencilerin kabullenici bir tutum sergilemesi ve üniversite eğitimi süresince pasif bir çizgi benimsemesi, öğrencilerin kendilerini ifade edememeleri ve duygularını bastırmaları sonucunda irrasyonel düşüncelere sahip olmaları sonucunu doğurabilir. Üniversite öğrencileri lisans eğitimi sürecinde öğrenim gördükleri mesleki eğitim programına ilişkin değişkenlik gösteren tutumlara sahip olabilmektedirler. Birinci ve ikinci sınıf öğrencileri seçtikleri ve yerleştikleri mesleki eğitim programını ya değiştirme, ya da aynı programı farklı bir üniversitede okuma beklentisi içinde olabilmektedirler. Bu beklentinin oluşturduğu umut, hissedilen ya da yaşanan olumsuzluklara karşı bir psikolojik tampon görevi görebilmektedir. Üçüncü sınıfa gelmiş ve bu beklentisini gerçekleştiremeyen öğrencilerde umut, umutsuzluğa dönüşebilmekte ve bu da hissedilen olumsuz duyguların ya artmasına, ya da daha yoğun yaşanmasına neden olabilmektedir. Bitmemiş işlerin hayal kırıklığı geleceğe ilişkin belirsizliği artırabilmektedir. Bu durumun ortaya çıkardığı psikolojik baskıdan birey, ya var olan duruma boyun eğerek ya da var olan durumu inkar ederek kurtulmaya çalışacaktır. İki baş etme yöntemi de bireyin uyumunu ve işlevselliğini bozabilecek sürecin başlangıç noktaları olabilmektedir. Bu da bireyin ruh sağlığını olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Birçok genç insan kendisini tatmin edecek ideallerle kimliklerini oluşturuyor.²⁷ On iki-otuz yaşları arasında tutumların oluşması açısından kritik dönem olarak kabul edilir. Bir ergenin tutumları henüz kuvvetle benimsenmemiş ve değişebilirken, yirmili yaşlarla birçok konuda kendilerini bağlamaya başlarlar: Seçimlerde oy kullanırlar, eğitimlerini bitirirler, kendilerine bir iş seçerler ve evlenirler.²⁸ Beklenti kuramına göre kişilerin çaba ve performansları karşılığında hak ettikleri ödüllerini alacakları zaman motive olurlar.²⁹ Üniversite eğitimi ile radikal değişikliklerin başladığı bir döneme giren genç yetişkin, Türkiye'nin içinde bulunduğu koşullar göz önüne alındığında idealleriyle örtüşmeyen bir yaşantıya sahip olmaktadır. Mezuniyetin yaklaşmasıyla, yaşantısal kaygıların ön plana çıkması ve ideallere kavuşamamanın vermiş olduğu tutum değişikliğine zorlanma durumu bireylerde olumsuz duyguların yüksek seviyelere ulaşmasına neden olabilmektedir.

Dördüncü sınıfta ruhsal belirtilerde gözlenen azalma, artık mesleki kimlik kazanma süreci-

nin son aşamasına gelen öğrencinin geleceğe ilişkin planlar yapması ve kendini bu planlar çerçevesinde değerlendirmesi ruh sağlığında da olumlu gelişmelere katkı sağlayabilmektedir. Bir anlamda son sınıf öğrencisi artık yeniden seçme şansını elde etmiştir. Bu da onun kendi gibi olmasına katkı sağlamış, rol yapmaktan veya başkalarının istediği gibi biri olmak yerine kendisi gibi olmasına katkı sağlamış olabilir. Hemşirelik öğrencileri üzerinde yapılan bir araştırma-

da, yaş ve sınıf düzeyi yükseldikçe eleştirel düşünme beceri düzeyinin de arttığı, özellikle yüksek lisans tez döneminde en yüksek düzeye ulaştığı görülmüştür.³⁰ Öğrencilerin mezun olmaya yaklaşmaları, artık buldukları konumu doğru değerlendirebilmeleri ve bu aşamadan sonra meslek ve toplumda söz sahibi olan bir birey olacağı düşünceleri bireylerin kendilerinin özgür hissetmelerini ve bastırılmış duygularından kurtulmalarına katkı sağlayabilmektedir.

KAYNAKLAR

- Gündoğar D, Sallan Gül S, Uskun E, Demirci S, Keçeci D. Üniversite öğrencilerinde yaşam doyumunu yordayan etkenlerin incelenmesi. *Klinik Psikiyatri* 2007; 10:14-27.
- Korkmaz S. Üniversite Öğrencilerinde Depresyonun Yordanması: Sosyodemografik Değişkenler, Olumsuz Yaşam Olayları, Algılanan Beklentiler, Algılanan İlişkiler. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü 2006.
- Dündar S. Üniversite öğrencilerinin kişilik özellikleri ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 2009; 24:139-50.
- Koç M, Ümit P. Üniversite öğrencilerinin ruh sağlığı. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* 2006; 3:1-22.
- Koç M, Iskender M, Çolak TS, Bayraktar B. Üniversite öğrencilerinin duygusal dışa vurum düzeyleri ve psikopatolojileri. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 17(Özel Sayı):519-34.
- Gizir CA. Orta Doğu Teknik Üniversitesi son sınıf öğrencilerinin problemleri üzerine bir çalışma. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 2005; 1:196-213.
- Erkan S, Özbay Y, Cihangir Çankaya Z, Terzi Ş. Üniversite öğrencilerinin yaşadıkları problemler ve psikolojik yardım arama gönüllülükleri. *Eğitim ve Bilim* 2012; 37:94-107.
- Özkan S, Yılmaz E. Üniversite öğrencilerinin üniversite yaşamına uyum durumları (Bandırma örneği). *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi* 2010; 5:153-71.
- Duman S, Taşkın Ö, Özdağ S. Beden eğitimi ve spor yüksekokulu spor yöneticiliği bölümünde okuyan öğrencilerin umutsuzluk düzeylerinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi* 2009; 11:27-32.
- Ceyhan AA, Ceyhan E, Kurtulmuş Y. Üniversite öğrencilerinin depresyonlarının incelenmesi. *Eğitim Araştırmaları Dergisi* 2009; 36:75-90.
- Özdel L, Bostancı M, Özdel O, Oğuzhanlı NK. Üniversite öğrencilerinde depresif belirtiler ve sosyodemografik özelliklerle ilişkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi* 2002; 3:155-61.
- Çırakoğlu OC, Uluç S, Uluç BN. How do university students perceive depressive symptoms? A qualitative study on perceived causes, cures and helping behaviours of depression. *TAF Prev Med Bull* 2008; 7:119-26.
- Özbay G. Üniversite Öğrencilerinin Problem Alanlarını Belirlemeye Yönelik Bir Ölçek Geliştirme Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon, KTÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1997.
- Yüksel G. Üniversite öğrencilerinin utangaçlık düzeylerini etkileyen faktörler. *G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi* 2002; 22:37-57.
- Mayda AS, Gerçek ÇG, Güneş Ç, Hüseyinoğlu A, Güler MB, Yıldırım A. Tıp fakültesi öğrencilerinde depresif
- belirti sıklığının demografik özellikler, sigara, alkol, madde kullanımı, baskın el ve şiddete maruz kalma ile ilişkisi. *TÜBAV Bilim* 2009; 2:476-483.
- Ceyhan AG, Ceyhan B. Lise ve üniversite öğrencilerinde intihar olasılığının değerlendirilmesi. *Klinik Psikiyatri* 2003; 6:217-224.
- Kacur M, Atak M. Üniversite öğrencilerinin sorun alanları ve sorunlarla baş etme yolları: Erciyes Üniversitesi örneği. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2011; 31:273-97.
- Terzi Ş. Üniversite öğrencilerinde kendini toparlama gücünün içsel koruyucu faktörlerle ilişkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 2008; 35:297-306.
- Keskin G, Orgun F. Bir grup üniversite öğrencisinin sosyal fobi yaşama durumlarının ve başa çıkma stratejilerinin değerlendirilmesi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi* 2007; 8:262-70.
- Kılıç M. Değişik Psikolojik Arazilara Sahip Olan ve Olmayan Öğrencilerin Sorunları. *Doktora Tezi, Ankara, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 1987.
- Tanrıverdi D, Ekinci M. Hemşirelik öğrencilerinin ruhsal sorunlara sahip olma durumları ve problem alanlarının saptanması. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi* 2007; 10:42-51.
- Erdoğan S, Şanlı HS, Şimşek Bekir H. Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi öğrencilerin üniversite yaşamına uyum durumları. *Kastamonu Eğitim Dergisi* 2005; 3:479-96.
- Yeşilyaprak B. Üniversite öğrencilerinin psikolojik sorunları. *Türk Psikoloji Dergisi* 1986; 20:80-5.
- Özbay Y. Üniversite öğrencilerinin problem alanları ile yardım arama tutumları arasındaki ilişki. IX. Ulusal Psikoloji Kongresi (1996, İstanbul), Tam Metin Kitabı, İstanbul, 1996, s.175-189.
- Koç M, Bayraktar B, Çolak TS. Üniversite öğrencilerinde boyun eğici davranışlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2010; 28:257-80.
- Cansız E. Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Özelliklerinin Belirlenmesi: Süleyman Demirel Üniversitesi Öğrencileri Üzerinde Bir Çalışma. Yüksek Lisans Tezi, Isparta, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007.
- Singer DG, Singer JL. *Çocuklarda Yaratıcılığın Gelişimi*. N Cihanşümül (çev.), İstanbul, Gendaş AŞ, 1998.
- Morgan M. *Psikolojiye Giriş*. S Karakaş, R Eski (Ed), Konya, Eğitim Akademi Yayınları, 2010.
- Gerrig RJ, Zimbardo PG. *Psikoloji ve Yaşam: Psikolojiye Giriş*. G Sart (çev.), Ankara, Nobel Yayın, 2012.
- Öztürk N, Ulusoy H. Lisans ve Yüksek Lisans hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeyleri ve eleştirel düşünmeyi etkileyen faktörler. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi* 2008; 1:15-25.